

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik Dr. Janez Bleiweis.

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 15. junia 1853.

List 48.

Gospodarske skušnje.

(Mokro vreme nam žuga senó pokvariti, ako se ne bo moglo suho domú spraviti.) Čeravno vémo, da nobeno sušilo se nemore primerjati s soncem in sapo, vendar opomnimo kmetovavce v „Novicah“ že večkrat omenjenih pripomočkov, ako so v stanu, se jih poslužiti, če bi se primerilo, da bi ne mogli sena popolnoma suhega domú spraviti, namreč: 1) da na senicah ali podu poverstoma na eno lego sena devajo eno lego slame; slama suši seno in dobi po njem tudi prijetin okus za živino. Se vé da tako zamore le tisti ravnati, kateri ima slame in prostora zato. 2) Na Nizozemskem si napolnejo več dolzih žakljev s senom ali z rezanco in jih postavijo po koncu na več krajih poda ali senice; okoli njih zložé seno na kup, in kadar s kupom pridejo do verh žaklja, potegnejo žakelj vún, da v kupu ostane luknja, skozi katero soparica beži. 3) Tretji pomoček je sol; kúp sena se potrese s soljo (na 2 centa sená 8 do 20 funtov soli, kakor je seno manj ali bolj mokro); med seno je dobro tudi tukaj slame pokladati. Sol vleče mokroto na-se, in varje, da se seno ne spari. Se vé da takega pomočka se zamorejo le v taci krajih poslužiti, kjer je sol dober kup. — Bog daj, da bi nam vsega tega ne bilo treba!

(Rast in odebelenje mladih prascév pospešiti). Vzemi eno pest kvasú (krojavic), raztopi ga v gorki vodi, potresi to s černo moko (kake 2 pesti) in primesaj en lonec skuhanega in zmučkanega krompirja. Vse skup dobro zmešaj in daj čez noč se kisati. Drugo jutro se pridenete te skisani zmesi kake 2 pesti k navadni piči. Tako ravnaj naprej, da si te zmesi vsak dan eno pest za kvas družega dneva obderžiš, s katerim na večer novo zmes narejaš. Na to vižo so se prasci v prvi četrti leta močno spitali, brez da bi se jim bilo navadne piče preobilo dajalo.

(Zoper muhe) je mušnica, strupena muhja goba. Pa mušnica je nevarna reč. Brez vse nevarnosti pa je nek grenk les, ki se v apoteki dobi in kvasia imenuje. Ti les se na vodi (skoz pol ure) kuha in ta voda, pa močno oslajena s cukrom ali sirupom, se postavlja v plošnjatih posodah muham. Če pa hočemo kakošno reč muh obvarovati, ktera se namažati da, je nar boljše za to: lavorovo (lorberjevo) olje, ki se v apoteki dobi. Mesarji v Gentu s tem mesoprodajavnice muham branijo, da z lavorovim oljem namažejo vrata in oknja.

Kako naj si umni kmetovavec po vsih potih svojega gospodarstva gnoj množí.

(Dalje.)

Pretres zemeljnih gnojnih stvari.

Da rastljine zamorejo živeti in dobro obrodit, potrebujejo zraven svitlobe, gorkote, mokrote in zraka se mnogega družega življeja, kateri v celó majhnih drobcih tiči v tisti stvari, katero perst ali zemljo imenujemo.

Čeravno vsak kmetovavec vé, da na vsaki zemlji se ne sponaša vsak sad enako dobro, se jih vendar le malo spusti v bolj natanjčno preiskovanje tega; zadovoljni so, da rečejo: ta zemlja je dobra ali slaba, gnojna ali pusta, pešena ali ilovnata, suha ali mokra itd.

Od tod, ker so s tako le poveršno vednostjo zadovoljni, pa menda tudi pride, da večina kmetov družega gnoja ne porajta, kakor tistega izpod živine ali človeka.

Ko bi vsi kmetje vedili, da kakor človek inživina tudi rastljine potrebujejo mnogih soli za živež, — da potrebujejo žvepla, fosfora, apnenine, korenine in mnogih drugih reči, ktere očitno najdemo v pepelu sožganih rastlin: gotovo bi si pridniši prizadevali taci reči veliko skup spraviti, ktere imajo redivne soli in zemlje v sebi.

Ker pa vsak lahko zapopade, da nevidljivo tanjke so cevčice, po katerih koreninice serkajo svoj živež iz zemlje, bo tudi lahko spoznal, da lugaste soli in persti ne grejo naravnost kot take v rastljine, ampak združene s kakošno kislino in raztopljene v vodi, katero serkajo koreninice. — Po tem uvodu začnemo preiskovanje posamnih gnojnih reči:

1. Pepél od dèrv *) (Holzasche). Gnojne stvari v tem pepélu so lugaste soli (Kalisalze) in fosforne persti (phosphorsaure Erden); zraven teh je v njem tudi nekoliko ogeljnokislega apna. Te soli in persti so živež rastlinam, iz njih izvira gnojna moč pepéla. Ker si je pa lés zlo inak, in ker tudi lés enega plemena se spreminja po letnem času, lahko iz tega vsak spozná, da se tudi omenjeni obstojni deli pepéla zlo spreminjajo, da tedaj tudi med pepélom in pepélom mora razloček biti. V dokaz tega povémo, da v pepélu lesa divjega kostanja, ki je bil spomladi sekan, smo našli potašelja 57 delov, v pepélu jeseni sekanega pa le 17, — solnokislega potašelja spomladi 10 delov, jeseni le 3, fosforne kisline spomladi 19 delov, jeseni 21, apnenika spomladi le 6, jeseni pa 51 delov.

*) Lés za kurjavo imenujemo v slovenskem jeziku dèrva.